

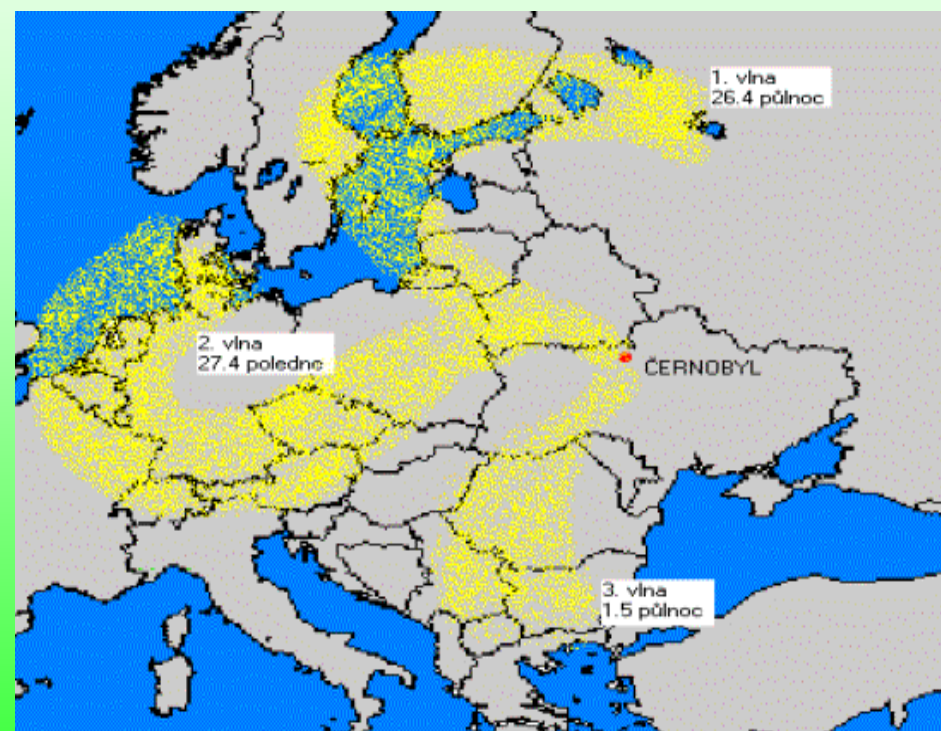
Radiocesium v mase prasete divokého

Petr Dvořák

Původ radiocesia

- Jaderná havárie v Černobylu-
únik $3,8 \cdot 10^{16}$ Bq radiocesia
- Hlavní kontaminace území
ČSSR:
30. dubna,
3. až 4. května a
7. května 1986.
- Nejvíce kontaminována:
severní Morava, jihozápadní
Čechy a Českomoravská
vrchovina

Průběh kontaminačních mraků nad Evropou

Původ radiocesia

- Kontaminace rozsáhlých lesních ploch mohou mít v některých biocenózách prolongovaný charakter
- Po povodních na severovýchodní Moravě 06/1997 nárůst aktivity radiocesia v mase lovné zvěře (183 ks).
- 1992–06/1997   **61** Bq.kg⁻¹
07/1997–2000   **588** Bq.kg⁻¹
2001–2002   101 Bq.kg⁻¹
- V mase černé zvěře byly nalezeny aktivity nad 1000 Bq.kg⁻¹
4 kusy 1 649–7 510 Bq.kg⁻¹

Rizika expozice

- průměrná spotřeba zvěřiny v ČR a SR kolem 0,5 kg ročně
- význam rizika expozice u členů mysliveckých sdružení, spotřeba až 50 kg
- původ aktivit ^{137}Cs u prasete divokého není zcela objasněn
- aktivitu masa lze snížit nakládáním do solného roztoku nebo vařením

Výpočet celkové efektivní dávky

50 kg masa o aktivitě ^{137}Cs 5 000 Bq.kg⁻¹

$$H = H_{\text{zev}} + H_{\text{mrak}} + H_{\text{depo}} + H_{\text{ing}} + H_{\text{inh}}$$

Konverzní faktor pro přepočítání příjmu radionuklidů na úvazek efektivní dávky ^{137}Cs

$$h_{\text{ing}} = 4,6 \cdot 10^{-9}$$

$$\begin{aligned} H = H_{\text{ing}} &= m \cdot h_{\text{ing}} \cdot A = 50 \text{ kg} \cdot 4,6 \cdot 10^{-9} \text{ Sv.Bq}^{-1} \cdot 5000 \text{ Bq.kg}^{-1} = \\ &= 1,15 \cdot 10^{-3} \text{ Sv} = \mathbf{1,15 \text{ mSv}} \end{aligned}$$

Základní limit pro obyvatelstvo 1 mSv/rok

Vlastnosti cesia:

- 21 izotopů, v přírodě stabilní izotop ^{133}Cs
- fyzikálně-chemické vlastnosti srovnatelné s draslíkem a podobný metabolismus v živém organismu
- cesiový koeficient - množství cesia na 1g draslíku
- dobrá rozpustnost solí ve vodě
- ^{137}Cs fyzikální poločas přeměny 30 let
- biologický poločas u monogastrů 28 dnů při až 100% resorpci ze střeva

Cíle

- objasnit v potravě prasete divokého hlavní zdroj ^{137}Cs
- zjistit vliv pohlaví a věku

Materiál

- divoká prasata ze dvou sousedících honiteb uvnitř Oderských vrchů:
Dvorce a Stará Libavá
- 22 vzorků svaloviny a 11 vzorků obsahu žaludku v období 11.2006 až 5.2008
- 20 vzorků charakterizujících lokalitu a potravní spektrum včetně příkrmování

Stará Libavá - Šabrava

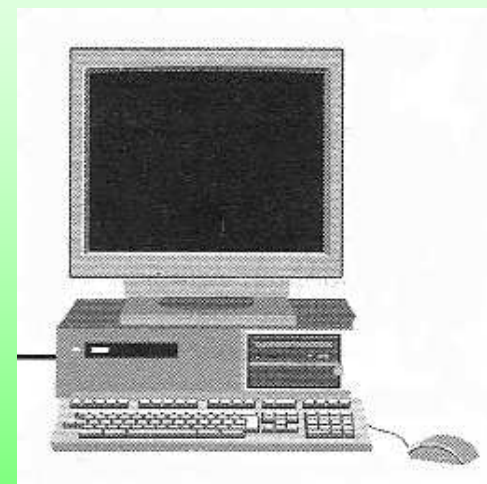
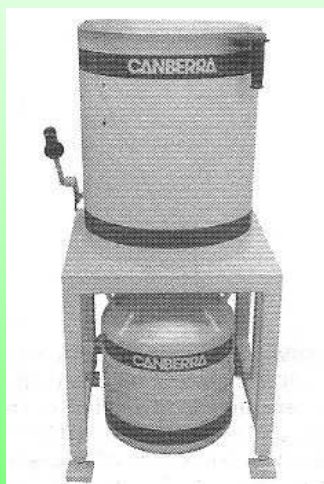

Dvorce

Metodika stanovení ^{137}Cs

- spektrometrií gama, s polovodičovým detektorem HPGe GC2020

- statistické vyhodnocení: časové trendy polynomy 6. stupně, vliv pohlaví na aktivitu svaloviny párovým t-testem s nehomogenním rozptylem.

Výsledky

- půda Dvorce 534 Bq.kg⁻¹,
Šabrava 173 Bq.kg⁻¹
- žížaly Šabrava 16 Bq.kg⁻¹
- kořínky Šabrava 200 Bq.kg⁻¹,
- příkrm a bukvice Dvorce i Šabrava pod MDA
- plodnice podzemní houby *Elaphomyces granulatus* Šabrava **4 743** a **2 858** Bq.kg⁻¹

Plodnice *Elaphomyces granulatus*

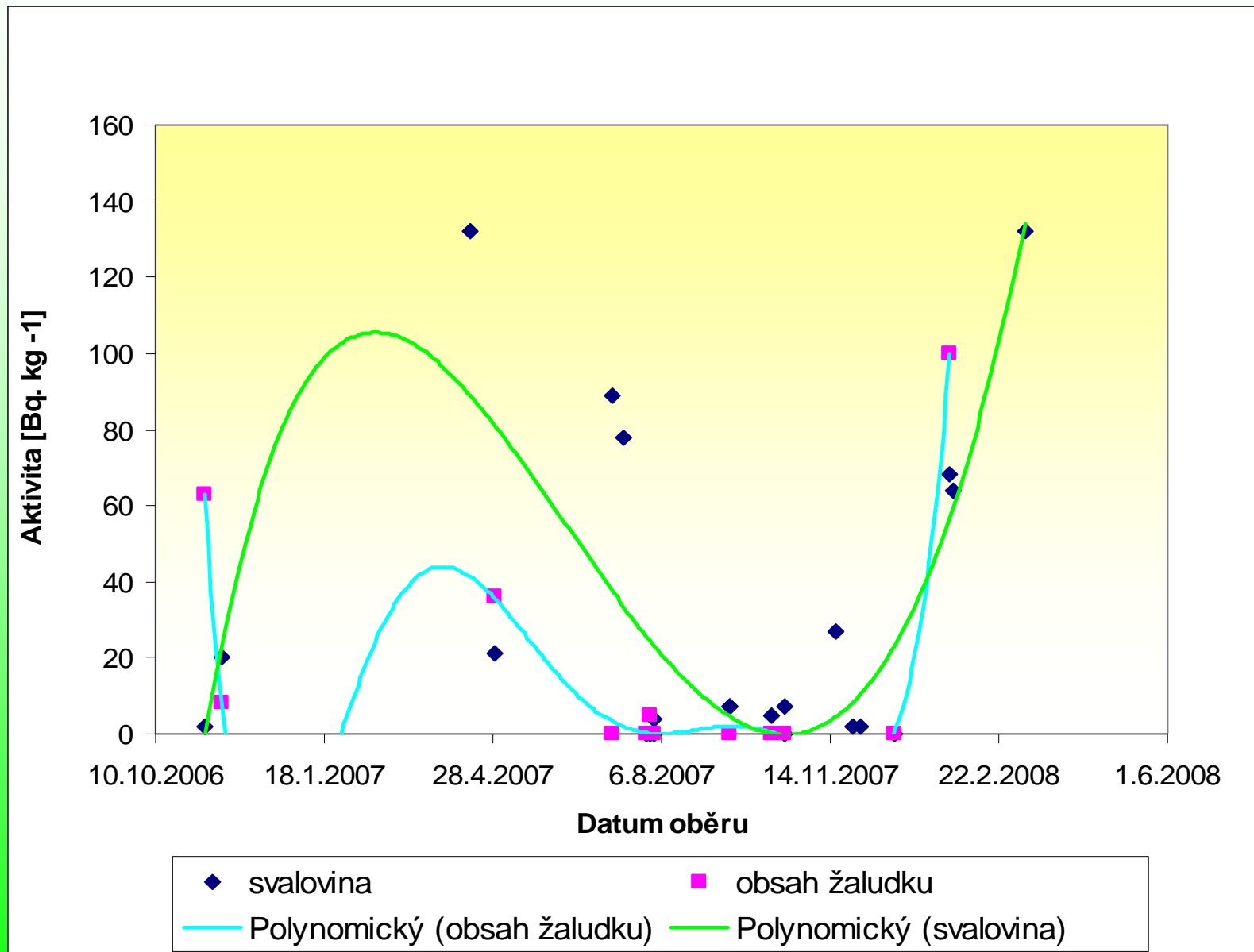

Výsledky aktivity svaloviny

- Dvorce **březen a duben** 2008 132 Bq.kg⁻¹
- Dvorce **červenec** 2007 89 a 78 Bq.kg⁻¹
- Šabrava listopad 2007 20 Bq.kg⁻¹
- Dvorce **listopad** 2007 27 Bq.kg⁻¹
- ostatní měsíce jednotky Bq.kg⁻¹ nebo pod MDA

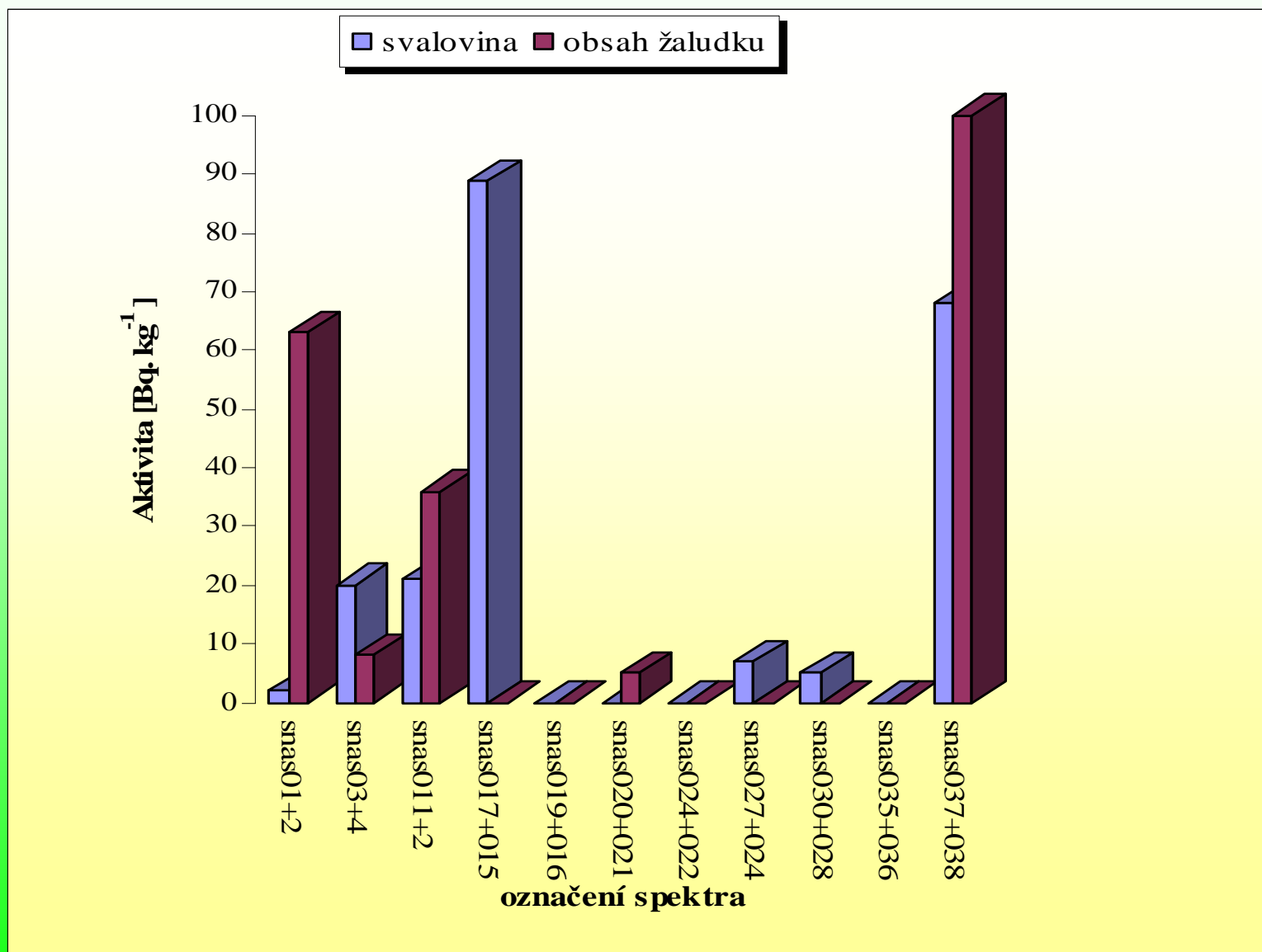

Aktivity masa a žaludku v závislosti na termínu lovu

Vztah mezi aktivitou žaludku a svaloviny

Výsledky

- Vliv pohlaví na aktivitu svaloviny
(31 Bq.kg⁻¹ u samců a 43 Bq.kg⁻¹ u samic)
nebyl pro vysokou variabilitu statisticky
průkazný
- Nejvyšší aktivita obsahu žaludku prasete
z lokality Dvorce 100 Bq.kg⁻¹ odpovídala
aktivitě svaloviny 68 Bq.kg⁻¹

Diskuse

- houba *Elaphomyces granulatus* je považována za nejdůležitější zdroj ^{137}Cs
- roste těsně pod povrchem země, lze ji nalézt na okraji prasaty rozrytých míst (v Německu speciálně cvičení psi)
- extrémě vysoký **přenosový faktor** půda houba ~ **150** (lanýž 0,5; hřib hnědý 3)
- o konzumaci rozhoduje individuální potravní nabídka v daném ročním období na příslušné lokalitě (bukvice ↓)

Možnosti snižování hmotnostní
a objemové aktivity radiocesia
u kontaminovaného masa

Snížení aktivity ^{137}Cs v mase divočáka po tlakové tepelné úpravě. Aktivita před úpravou **106 Bq.kg⁻¹**

	^{137}Cs (Bq.kg ⁻¹)	^{137}Cs (Bq.kg ⁻¹)	^{40}K (Bq.kg ⁻¹)	^{40}K (Bq.kg ⁻¹)	^{137}Cs (% snížení)
n	maso	vývar	maso	vývar	maso
1	43	57	84	82	58,3
2	59	69	102	95	42,7
3	67	90	147	129	34,9
4	55	66	122	107	46,6
5	43	63	105	90	58,3
průměr	53	69	112	101	48,2

Opakované lákování masa v roztoku NaCl s přídavkem KNO_3 po 7 denních intervalech.

čas [den]	n	^{137}Cs [Bq.kg ⁻¹]	^{40}K [Bq.kg ⁻¹]	snížení ^{137}Cs [%]
0	3	103	286	-
7	3	91	141	12
14	3	48	96	54
21	3	25	87	76

Závěr

- V dalších dvou desetiletích se na postčernobylským radiocesiem kontaminovaných lokalitách s výskytem *Elaphomyces granulatus* nedá očekávat dlouhodobý pokles aktivity ^{137}Cs ve svalovině prasete divokého. Nelze vyloučit nadlimitní aktivity u jednotlivých kusů.
- Technologie lákování nebo tlakového vaření umožňují významné snížení aktivity kontaminovaného masa.

Děkuji za pozornost